

فهرست

دهم

۱۶۳.....	درس دهم: احیای ارزش‌های راستین	۶.....	درس اول: هدف زندگی
۱۶۷.....	درس یازدهم: جهاد در راستای ولایت ظاهری	۱۱.....	درس دوم: پرواز
۱۷۲.....	درس دوازدهم: عصر غیبت امام زمان <small>علیه السلام</small>	۱۷.....	درس سوم: خود حقیقی
۱۷۵.....	درس سیزدهم: در انتظار ظهور	۲۰.....	درس چهارم: پنجره‌ای به روشنایی
۱۸۳.....	درس چهاردهم: مرجعیت و ولایت فقیه	۲۶.....	درس پنجم: آینده روشن
۱۸۸.....	درس پانزدهم: رهبری و مردم	۳۳.....	درس ششم: منزلگاه بعد
۱۹۲.....	درس شانزدهم: عزت نفس	۳۹.....	درس هفتم: واقعه بزرگ
۱۹۸.....	درس هفدهم: زمینه‌های پیوند	۴۵.....	درس هشتم: فرجام کار
۲۰۲.....	درس هجدهم: پیوند مقدّس	۵۱.....	درس نهم: آهنگ سفر
۲۰۶.....	پاسخنامه تشریحی	۵۷.....	درس دهم: اعتماد بر او

دوازدهم

۲۲۸.....	درس اول: هستی بخش	۶۲.....	درس یازدهم: دوستی با خدا
۲۳۶.....	درس دوم: یگانه بی‌همتا	۶۸.....	درس دوازدهم: یاری از نماز و روزه
۲۴۴.....	درس سوم: توحید و سبک زندگی	۷۶.....	درس سیزدهم: فضیلت آراستگی
۲۵۰.....	درس چهارم: فقط برای تو	۸۱.....	درس چهاردهم: زیبایی پوشیدگی
۲۵۷.....	درس پنجم: قدرت پرواز	۸۶.....	پاسخنامه تشریحی

یازدهم

۲۶۶.....	درس ششم: سنت‌های خداوند در زندگی	۱۰۷.....	درس اول: هدایت الهی
۲۷۵.....	درس هفتم: در گرو کار خویش	۱۱۴.....	درس دوم: تداوم هدایت
۲۸۰.....	درس هشتم: بازگشت	۱۲۰.....	درس سوم: آخرین پیامبر
۲۸۶.....	درس نهم: احکام الهی در زندگی امروز	۱۲۵.....	درس چهارم: معجزه جاویدان
۲۹۳.....	درس دهم: پایه‌های استوار	۱۳۱.....	درس پنجم: مسئولیت‌های پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small>
۳۰۰.....	درس یازدهم: عصر شکوفایی	۱۳۸.....	درس ششم: پیشوای اسوه
۳۰۴.....	درس دوازدهم: نگاهی به تمدن جدید	۱۴۳.....	درس هفتم: امامت، تداوم رسالت
۳۰۸.....	درس سیزدهم: مسئولیت بزرگ ما	۱۵۲.....	درس هشتم: جان و جانشین پیامبر
۳۱۳.....	پاسخنامه تشریحی	۱۵۸.....	درس نهم: وضعیت فرهنگی، اجتماعی و ...
۳۳۰.....	آزمون‌های جامع به همراه پاسخنامه کلیدی		

پایه دهم

بخش دوم: قدم در راه

« درس نهم: آهنگ سفر

« درس دهم: اعتماد بر او

« درس یازدهم: دوستی با خدا

« درس دوازدهم: یاری از نماز و روزه

« درس سیزدهم: فضیلت آراستگی

« درس چهاردهم: زیبایی پوشیدگی

بخش اول: تفکر و اندیشه

« درس اول: هدف زندگی

« درس دوم: پر پرواز

« درس سوم: خود حقیقی

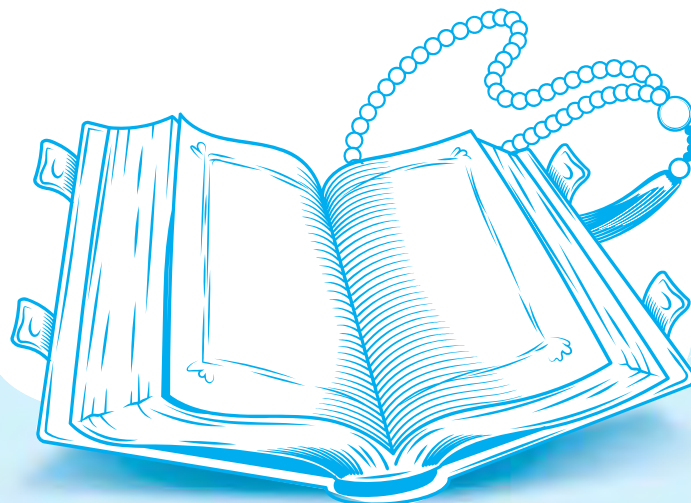
« درس چهارم: پنجره‌ای به روشنایی

« درس پنجم: آینده روشن

« درس ششم: منزلگاه بعد

« درس هفتم: واقعه بزرگ

« درس هشتم: فرجام کار

در این درس چه می خوانیم؟

در این درس سخن از بیهوده نبودن آفرینش جهان و هدفمند بودن آن است. همچنین می خوانیم که هدف اصلی از خلقت انسان چیست و پی می بریم که کدام هدف ها در زندگی ما ارزش بیشتری دارند و هدف اصلی محسوب می شوند و کدام هدف ها هدف فرعی هستند.

جهان هدفمند

خلقت جهان نمی تواند بیهوده و بی هدف باشد (معلول)، زیرا خالق آن خداوند حکیم است (علت) و خدای حکیم هیچ کاری را بیهوده انجام نمی دهد.
آیات مرتباً:

سوره دخان - آیات ۳۸ و ۳۹

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبِيْنَمَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾

و ما آسمان ها و زمین و آنچه بین آن هاست را به بازیچه نیافریدیم، آن ها را جز به حق خلق نکرده ایم.

۱ مفهوم آیات: خلقت هدفمند جهان آفرینش

۲ نکات آیات: ۱ حق بودن آفرینش جهان به معنی هدفمند بودن آن است.

۲ عبارت «خلقنا» به توحید در خالقیت اشاره دارد. [ترکیبی با درس ۲ دینی دوازدهم]

۳ آفرینش هدفمند نشانه حکمت الهی است.

۴ انسان نیز همانند سایر مخلوقات، آفرینشی هدفمند دارد و باید در راستای رسیدن به آن هدف حرکت کند.

ارتباط: این آیات با آیه ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ در درس پنجم دینی دهم ارتباط دارد؛ زیرا هر دو به بیهوده نبودن خلقت براساس حکمت الهی اشاره می کنند.

سفن مضرت علی لیلۃ در آغاز اغلب موعظه ها:

«ای مردم ... هیچ کسی بیهوده آفریده نشده تا خود را سرگرم کارهای لاهو کند و او را به خود وانگذاشته اند تا به کارهای لغو و بی ارزش بپردازد.»

۱ مفهوم حدیث: آفرینش هدفمند انسان (حق بودن آفرینش)

تفاوت در هدف: انسان به دلیل ویژگی های خاص و تمایز او از سایر موجودات (علت)، در چگونگی رسیدن به هدف خود، تفاوت هایی با سایر موجودات دارد. (معلول)

تفاوت ها	انسان	سایر موجودات
تفاوت اول	خود باید هدفش را بشناسد (برخورداری از قدرت تعقل) و آن را انتخاب کند (برخورداری از سرمایه اختیار) و به سوی آن گام بردارد.	گیاهان به صورت طبیعی و حیوانات به صورت غریزی به سوی هدف خود حرکت می کنند.
تفاوت دوم	به خاطر روحیه بی نهایت طلبی همواره به دنبال اهداف پایان ناپذیر و تمام نشدنی است.	هم حیوانات و هم گیاهان هدف محدودی دارند و وقتی به میزانی از رشد و کمال می رسند، متوقف می شوند.
تفاوت سوم	انسان مجموعه ای از استعداد های فراوان مادی و معنوی است (علت) پس به دنبال انتخاب هدف هایی است تا از آن طریق، استعداد های خود را به کمال برساند. (معلول)	حیوانات و گیاهان استعداد های محدود مادی دارند.

اختلاف انسان ها در انتخاب هدف

انسان ها اهداف مختلفی دارند؛ مثل رسیدن به پول و ثروت، جاه و مقام، کشف اسرار جهان و ...

منشأ اختلاف انسان ها در انتخاب هدف (معلول)، اختلاف در نوع اندیشه انسان است (علت)؛ زیرا هر کسی با بینش و نگرش خاص خود به دنبال هدفی می رود.

مثال: اگر کسی کمک به دیگران را ارزشمند، سیراب‌کننده روحیه بی‌نهایت طلب و پاسخگوی استعدادهای گوناگونش بداند، می‌کوشد تا به دیگران کمک کند یا اگر کسی داشتن شهرت را مهم می‌داند، همه زندگی خود را صرف رسیدن به شهرت می‌کند و کسی که کمالات و خوبی‌های متعالی و بزرگ را شناخته، به آن‌ها دل می‌بندد و برای رسیدن به آن‌ها می‌کوشد.

معیار ارزش‌گذاری هدف‌ها

با توجه به آیات قرآن، هدف‌های انسان در زندگی را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد.

اهداف اصلی (هدف‌های اخروی)	اهداف فرعی (هدف‌های دنیوی)
آیه ۱۹ سوره اسراء: و آن کس که سرای آخرت را بطلبد و برای آن سعی و کوشش کند، پاداش داده خواهد شد.	آیه ۱۸ سوره اسراء: آن کسی که تنها زندگی زودگذر دنیا را می‌طلبد، آن مقدار از آن را که بخواهیم - و به هر کسی اراده کنیم - می‌دهیم؛ سپس دوزخ را برای او قرار خواهیم داد تا با خواری و سرافکندگی در آن وارد شود.
پیام آیه ۱: برخی هدف‌ها پایان‌ناپذیر و همیشگی‌اند و پاسخگوی استعدادهای مادی و معنوی بیشتری در وجود ما هستند (پیام مشترک با آیه ۶۰ سوره قصص)	پیام آیه ۱: برخی از هدف‌ها و دل‌بستگی‌ها پایان‌پذیرند و تنها پاسخگوی برخی از استعدادهای مادی ما هستند.
۲: اگر کسی آن‌ها را به‌عنوان هدف اصلی برگزیند و برای رسیدن به آن‌ها بکوشد، به هدف خود خواهد رسید. (پیام مشترک با آیات ۲۰۱ و ۲۰۲ سوره بقره)	۲: اگر کسی آن‌ها را به‌عنوان هدف اصلی برگزیند ممکن است به مقداری از آن برسد. (پیام مشترک با آیه ۲۰۰ سوره بقره)
سوره بقره)	۳: اگر کسی فقط این هدف‌ها را انتخاب کند، سرانجام او خواری و سرافکندگی و دوزخ است.
آیات ۲۰۱ و ۲۰۲ سوره بقره: و بعضی از مردم می‌گویند: پروردگارا به ما در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت نیز نیکی مرحمت فرما و ما را از آتش نگاه دار.	۴: اگر هدف‌های دنیوی اصل قرار گیرند، مانع رسیدن به هدف‌های اخروی می‌شوند. (پیام مشترک با آیه ۲۰۰ سوره بقره)
اینان از کار خود نصیب و بهره‌ای ندارند و خداوند سریع‌الحساب است.	آیه ۲۰۰ سوره بقره: بعضی از مردم می‌گویند: خداوند ما را در دنیا نیکی عطا کن. ولی در آخرت بهره‌ای ندارند.
پیام آیات: اصل قرار گرفتن هدف‌های اخروی مانع بهره‌مندی انسان از نعمت‌های دنیایی نمی‌شود. (پیام مشترک با آیه ۶۰ سوره قصص)	
آیه ۶۰ سوره قصص: آنچه به شما داده شده، کالای زندگی دنیا و آرایش آن است و آنچه نزد خداست بهتر و پایدارتر است؛ آیا اندیشه نمی‌کنید؟	

نکته: هر دوی این اهداف خوب‌اند و برای زندگی ما ضروری‌اند، اما مهم این است که هدف فرعی را به‌جای هدف اصلی قرار ندهیم و آن قدر به اهداف فرعی دل نبندیم که مانع رسیدن به اهداف اصلی شود. (اهداف فرعی نباید جای اهداف اصلی قرار گیرند.)

برترین هدف

برخی هدف‌های زندگی جامع هستند؛ یعنی -
 دربردارنده هدف‌های دیگر نیز هستند؛ چون که صد آمد نود هم پیش ماست
 رسیدن به آن‌ها برابر با دست‌یابی به سایر اهداف است: چون که صد آمد نود هم پیش ماست - با یک تیر چند نشان را زدن

هدف‌های جامع -
 هر قدر برتر و جامع‌تر باشند، هدف‌های بیشتری را درون خود جای می‌دهند.
 مورد انتخاب افراد زیرک و هوشمند هستند. این افراد می‌خواهند «با یک تیر چند نشان بزنند».

نکته: هدفی برای انسان کامل‌تر و برتر است که -
 همه استعدادهای متنوع ما را دربرگیرد (به دلیل متنوع بودن استعدادهای انسان)
 در جایی متوقف نشود (به دلیل بی‌نهایت‌طلبی انسان)

- هر کسی درون خود در جست‌وجوی سرچشمه خوبی‌ها و زیبایی‌هاست و تا به آن نرسد، آرام و قرار ندارد (گرایش به خدا امری فطری است).
 - روح انسان، بی‌نهایت‌طلب است و خوبی‌ها را به‌صورت بی‌پایان می‌خواهد، از طرفی خداوند خالق کمالات و زیبایی‌ها و سرچشمه آن‌هاست.
- نتیجه:** شایسته است که انسان، تنها تقرب و نزدیکی به خدای بزرگ را به‌عنوان هدف اصلی زندگی خود انتخاب کند؛ نزدیکی و تقرب به خداوند، نزدیکی مکانی و ظاهری نیست؛ نزدیکی به او یک نزدیکی حقیقی است.
- انسان‌ها به میزانی که زیبایی‌ها و خوبی‌ها را کسب کنند به خدا نزدیک‌تر می‌شوند.

- افراد زیرک با انتخاب خدا به عنوان هدف اصلی خود — (۱) از بهره‌های مادی زندگی درست استفاده می‌کنند.
 — (۲) با انجام تمام کارهای دنیوی برای رضای خدا — جان و دل خود را به خدا نزدیک‌تر می‌کنند.
 — سرای آخرت خویش را آباد می‌سازند.

آیه مرتباً:

سوره نساء - آیه ۱۳۴

﴿ مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ﴾

هر کس نعمت و پاداش دنیا را بخواهد، نعمت و پاداش دنیا و آخرت نزد خداست.

- مفهوم آیه** بهره‌مندی از همه نعمت‌های دنیا و آخرت نتیجه تقرب به خداست.
نکات آیه ۱) کسی که هدفش رسیدن به نعمت‌های دنیاست (نه تقرب به خدا) به آن نمی‌رسد و زیان می‌کند؛ زیرا نعمت‌های دنیا و آخرت نزد خداوند است. این پیام مخالف با سنت امداد الهی است.
 ۲) کسی که هدفش تقرب به خدا و بندگی او باشد، هم به نعمت‌های دنیا می‌رسد و هم به نعمت‌های آخرت. چنین کسی با یک تیر دو نشان می‌زند.
 ۳) پاداش واقعی از آن کسی است که **تقرب به خدا** را هدف و اصل قرار می‌دهد.
ارتباط: این آیه با ابیات زیر از مولانا ارتباط دارد:

ای دوست، شکر بهتر یا آن‌که شکر سازد؟	خوبی قمر بهتر، یا آن‌که قمر سازد؟
ای باغ تویی خوش‌تر یا گلشن و گل در تو؟	یا آن‌که برآرد گل، صد نرگس تر سازد؟
ای عقل تو به باشی در دانش و در بینش؟	یا آن‌که به هر لحظه صد عقل و نظر سازد؟

سؤالات درس اول

(ریاضی ۹۸ - با تغییر)

۱ برای انتخاب صحیح هدف‌ها و دل بستن به آن‌ها، کدام فرایند لازم است؟

- ۱) هر فرد با بینش و نگرش خاص خود باید به سراغ هدفی برود و آن را انتخاب کند.
 ۲) تنها هدف‌هایی باید انتخاب شوند که میل بی‌نهایت‌طلبی درون انسان را آرام کنند.
 ۳) باید با ملاک و معیاری، هدف‌های همسو با میل بی‌نهایت‌طلب و استعداد‌های انسان مشخص شوند.
 ۴) هدف‌های زندگی به اصلی و فرعی تقسیم شوند و فقط هدف‌های اصلی مورد توجه قرار گیرند.

(تجربی ۹۸)

۲ بیت زیر به دنبال انتقال کدام مفهوم به مخاطب است؟

«ای باغ تویی خوش‌تر یا گلشن و گل در تو یا آن‌که برآرد گل، صد نرگس تر سازد»

- ۱) انسان در زندگی خود همواره در حال انتخاب هدف است. (۲) برخی با خوبی‌ها و زیبایی‌های درون خود به دنبال هدف می‌گردند.
 ۳) برخی از هدف‌ها به گونه‌ای هستند که هدف‌های دیگر را نیز دربردارند. (۴) افرادی هستند که به حیات دنیوی راضی شده‌اند و به آن آرام گرفته‌اند.

(زبان ۹۸)

۳ کدام عبارت قرآنی، تأکید می‌کند هر موجودی براساس برنامه حساب‌شده‌ای به این جهان گام نهاده است؟

- ۱) ﴿ أَنْتُمْ أَفْقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ ﴾ (۲) ﴿ مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ ﴾ (۳) ﴿ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴾ (۴) ﴿ وَأَنْتُمْ لَنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴾

۴ عبارت «برخی از هدف‌ها به گونه‌ای هستند که هدف‌های دیگر را نیز در بر دارند و رسیدن به آن‌ها مساوی رسیدن به هدف‌های دیگر نیز هست» مبتنی

(فارغ از کشور ۹۸)

کدام مورد است؟

- ۱) و ما آسمان‌ها و زمین و آنچه بین آنهاست را به حق آفریدیم.
 ۲) هرکس نعمت و پاداش دنیا را بخواهد، نعمت و پاداش دنیا و آخرت نزد خداست.
 ۳) بگو نماز، تمامی اعمال و زندگی و مرگ من برای خداست که پروردگار جهانیان است.
 ۴) به راستی که پیامبرانمان را همراه با دلایل روشن فرستادیم... تا مردم به اقامه عدل و داد برخیزند.

۵ در فرآیند انتخاب هدف، کدام آیه شریفه مصداق «یک تیر و چند نشان» است؟

- ۱) ﴿وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِیَ الْحَيَوَانُ﴾ (۲) ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾
 ۳) ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ﴾ (۴) ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا﴾

(تفسیری ۹۳ - با تغییر)

۶ اگر گفته شود: «عبث آفرینی از پدیده‌های جهان به دور است.» پیام کدام آیه ترسیم شده است؟

- ۱) ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبِثٍ...﴾ (۲) ﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا﴾
 ۳) ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ (۴) ﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾

سرنخ: به موضوع آیات شریفه باید توجه داشته باشید، در صورت سؤال «آفرینش پدیده‌های جهان» مورد بحث است.

(زمان ۹۱ - با تغییر)

۷ «هدف‌داری نظام آفرینش» از دقت در مفهوم کدام آیه به دست می‌آید و این هدفمندی معلول کدام صفت باری تعالی است؟

- ۱) ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ - حکمت (۲) ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ - عدل
 ۳) ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبِثٍ...﴾ - حکمت (۴) ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبِثٍ...﴾ - عدل

۸ اگر بگوییم: با توجه به آیه ﴿مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ آفرینش جهان «حق» است به کدام مورد اشاره کرده‌ایم و این مورد نتیجه کدام صفت الهی است؟

- ۱) هدفمندی آفرینش جهان - عدل الهی (۲) هدفمندی آفرینش انسان - عدل الهی
 ۳) هدفمندی آفرینش انسان - حکمت الهی (۴) هدفمندی آفرینش جهان - حکمت الهی

۹ پاسخ به این پرسش که: «ما انسان‌ها برای چه آفریده شده‌ایم؟» روشن‌گر کدام مفهوم است و اهمیت آن معلول کدام عامل است؟

- ۱) هدف آفرینش انسان - بهره‌مندی انسان از نیروی تعقل و تفکر و لزوم انتخاب راه درست
 ۲) هدفمندی نظام آفرینش - امکان از دست رفتن سرمایه‌های ارزشمند در صورت نداشتن پاسخ
 ۳) هدف آفرینش انسان - امکان از دست رفتن سرمایه‌های ارزشمند در صورت نداشتن پاسخ
 ۴) هدفمندی نظام آفرینش - بهره‌مندی انسان از نیروی تعقل و تفکر و لزوم انتخاب راه درست

۱۰ این نکته که «در پی خلقت تک تک موجودات این جهان هدفی وجود داشته است» نتیجه کدام استدلال است؟

- ۱) خلقت هر موجودی نظمی دارد و هر نظمی هدفی را دنبال می‌کند.
 ۲) خالق آن‌ها خدایی حکیم است و خدای حکیم هیچ کاری را بیهوده انجام نمی‌دهد.
 ۳) خلقت هر موجودی براساس برنامه‌ای مشخص بوده است.
 ۴) هر موجودی به سوی مقصدی در حرکت است که همان هدف اوست.

۱۱ انتخاب هدف برای انسان بر چه اساسی صورت می‌گیرد و این امر در رابطه با حیوانات و گیاهان به ترتیب چگونه است؟

- ۱) شناخت و بینش - غریزی - طبیعی (۲) شناخت و اختیار - طبیعی - غریزی
 ۳) شناخت و اختیار - غریزی - طبیعی (۴) شناخت و بینش - طبیعی - غریزی

۱۲ نزدیک‌تر شدن جان و دل انسان به خدا انتخاب خدا به عنوان هدف اصلی زندگی و اختلاف در انتخاب هدف‌های زندگی، معلول است.

- ۱) معلول - اختلاف در نوع بینش (۲) علت - اختلاف در نوع بینش
 ۳) علت - اختلاف در فرهنگ اجتماعی (۴) معلول - اختلاف در فرهنگ اجتماعی

۱۳ عبارت «یک تیر و چند نشان» معرّف کدام هدف و نتیجه انتخاب چگونه افرادی است و مفهوم کدام آیه تأییدی بر این مدعا است؟

- ۱) اصلی - زیرک - ﴿فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ (۲) برتر - مؤمن - ﴿مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا﴾
 ۳) برتر - زیرک - ﴿فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ (۴) اصلی - مؤمن - ﴿مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا﴾

۱۴ پاسخ قرآن کریم به آنان که خواهان نعمت‌های دنیایی هستند، کدام آیه شریفه است و درک پیام این آیه و عمل به آن کدام نتیجه را به دنبال دارد؟

- ۱) ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبِثٍ﴾ - آباد شدن سرای آخرت
 ۲) ﴿فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ - آباد شدن سرای آخرت
 ۳) ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبِثٍ﴾ - صرف نشدن سرمایه‌ها برای کارهای کم‌ارزش
 ۴) ﴿فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ - صرف نشدن سرمایه‌ها برای کارهای کم‌ارزش

۱۵ اگر بگوییم: «در پس خلقت تک تک موجودات این جهان هدفی نهفته است»، به کدام ویژگی خلقت اشاره کرده‌ایم و این خود دلیلی بر کدام ویژگی خداوند و مفهوم دریافت شده از کدام آیه شریفه است؟

- ۱) حق بودن - ربوبیت - ﴿وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَّلَعِبٌ﴾
 ۲) انسجام - حکمت - ﴿وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَّلَعِبٌ﴾
 ۳) انسجام - ربوبیت - ﴿مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾
 ۴) حق بودن - حکمت - ﴿مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾

۱۶ رسیدن به مال و ثروت و خیرخواهی نسبت به دیگران به ترتیب جزء کدام دسته از اهداف هستند و پایان ناپذیر بودن مربوط به کدام مورد است؟

- ۱) اصلی - فرعی - دوم
 ۲) اصلی - اصلی - اول
 ۳) فرعی - فرعی - اول
 ۴) فرعی - اصلی - دوم

۱۷ بیت «ای عقل تو به باشی در دانش و در بینش؟ / یا آن‌که به هر لحظه صد عقل و نظر سازد؟» بر کدام مفهوم دلالت دارد؟

- ۱) در پس خلقت تک تک موجودات این جهان هدفی وجود دارد، زیرا خالق آن‌ها خدایی حکیم است.
 ۲) انسان روحیه‌ای بی‌نهایت طلب دارد، او به دنبال چیزهایی است که هرگز پایان نمی‌پذیرند.
 ۳) خداوند سرچشمه خوبی‌ها و زیبایی‌هاست و شایسته است که او را به عنوان هدف جامع برگزینیم.
 ۴) رسیدن به هدف بزرگ، همت و اراده بزرگ می‌خواهد.

۱۸ کدام بیت با آیه شریفه ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ﴾ ارتباط مفهومی ندارد؟

- ۱) ای دوست شکر بهتر یا آن‌که شکر سازد؟ / خوبی قمر بهتر، یا آن‌که قمر سازد؟
 ۲) ای باغ تویی خوش‌تر یا گلشن و گل در تو؟ / یا آن‌که برآرد گل، صد نرگس تر سازد؟
 ۳) بیخود شده‌آم، سرگشته و حیرانم / گاهیم بسوزد پر، گاهی سرو پر سازد
 ۴) ای عقل تو به باشی در دانش و در بینش؟ / یا آن‌که به هر لحظه صد عقل و نظر سازد؟

۱۹ با توجه به مفهوم آیه شریفه ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا...﴾ کدام هدف شایسته انتخاب به عنوان هدف نهایی است؟ این انتخاب انسان معلول کدام

عامل است؟

- ۱) سعادت اخروی - بی‌نهایت طلبی روح انسان
 ۲) تقرب به خدا - بی‌نهایت طلبی روح انسان
 ۳) سعادت اخروی - نامحدود بودن کمالات معبود
 ۴) تقرب به خدا - نامحدود بودن کمالات معبود

۲۰ مفهوم دریافت شده از مصراع «چون که صد آمد نود هم پیش ماست» با مفهوم کدام آیه یکسان است؟

- ۱) آن کسی که تنها زندگی زودگذر دنیا را می‌طلبد، آن مقدار از آن را که بخواهیم - و به هرکسی که اراده کنیم - می‌دهیم.
 ۲) بعضی از مردم می‌گویند: خداوند ما در دنیا نیکی عطا کن؛ ولی در آخرت بهره‌ای ندارند.
 ۳) و بعضی می‌گویند: پروردگارا به ما در دنیا نیکی عطا کن و در آخرت نیز نیکی عطا فرما و ما را از عذاب آتش نگاه دار.
 ۴) آنچه به شما داده شده، کالای زندگی دنیا و آرایش آن است و آنچه نزد خداست بهتر و پایدارتر است؛ آیا اندیشه نمی‌کنید؟

سرنخ: صد جامع‌تر از نود است و آن را در بر می‌گیرد. ببینید کدام آیه به مفهومی جامع و برتر اشاره کرده است.

۲۱ کدام آیه شریفه مهر تأییدی است بر موعظه گرانقدر امیرمؤمنان (علیه السلام) که فرمود: «ای مردم هیچ‌کس بیهوده آفریده نشده تا خود را سرگرم کارهای لهو کند

و او را به خود وانگذاشته‌اند تا به کارهای لغو و بی‌ارزش بپردازد.»؟

- ۱) آنچه به شما داده شده، کالای زندگی دنیا و آرایش آن است و آنچه نزد خداست بهتر و پایدارتر است.
 ۲) و ما آسمان‌ها و زمین و آنچه بین آن‌هاست را به بازیچه نیافریدیم.
 ۳) آن کسی که تنها زندگی زودگذر دنیا را می‌طلبد، آن مقدار از آن را که بخواهیم به او می‌دهیم؛ سپس دوزخ را برای او قرار خواهیم داد.
 ۴) ما راه را به او نشان دادیم، یا سپاس‌گزار خواهد بود و یا ناسپاس.

سرنخ: به واژه‌های کلیدی این سخن دقت کنید: «بیهوده آفریده نشدن»، «کارهای لهو»، «کارهای لغو»

درس پنجم: مسئولیت‌های پیامبر ﷺ

در این درس چه می‌خوانیم؟

در این درس با مسئولیت‌هایی که خداوند بر عهده پیامبر ﷺ نهاده، آشنا می‌شویم؛ سپس مطالبی درباره ضرورت تشکیل حکومت اسلامی، ولایت معنوی پیامبر و عصمت ایشان می‌خوانیم:

آخرین پیام‌رسان الهی

پیامبر اکرم ﷺ به‌عنوان آخرین پیامبر الهی، ۲۳ سال وظیفه و مسئولیت «رسالت» را بر عهده داشت. با توجه به تعلیمات قرآن و سیره رسول خدا ﷺ متوجه سه مسئولیت مهم ایشان می‌شویم.

مسئولیت‌های سه‌گانه پیامبر ﷺ

۱) دریافت و ابلاغ وحی

دریافت آیات قرآن کریم به‌طور کامل از فرشته وحی و رساندن آن به مردم بدون هیچ کم و زیادی.

اقدامات پیامبر در این راستا

- ◀ این وظیفه را به‌طور کامل انجام داد و همه آیات قرآن را برای مردم خواند.
 - ◀ نویسندگانی را مأمور نوشتن قرآن نمود ← نویسندگان قرآن را کاتبان وحی می‌گفتند.
 - ◀ عده زیادی نیز قرآن را فراگرفته و حفظ می‌کردند ← حفظ‌کنندگان قرآن را حافظان وحی می‌گفتند.
 - ◀ پیامبر اکرم ﷺ همچنین قرآن را که به تدریج نازل می‌شد، مرتب و تنظیم کرد و در اختیار آیندگان قرار داد.
- اولین و برترین کاتب و حافظ قرآن کریم، حضرت علی (علیه السلام) بود.
- این سخن عبدالله بن مسعود نیز اشاره به همین مسئولیت پیامبر ﷺ دارد: «ما ده آیه از قرآن را از پیامبر ﷺ فرامی‌گرفتیم و بعد از این‌که در معنای آن تفکر می‌کردیم و به آن عمل می‌نمودیم، بار دیگر برای یاد گرفتن آیات بعدی نزد پیامبر ﷺ می‌رفتیم.»

۲) تعلیم و تبیین تعالیم قرآن (مرجعیت دینی)

یعنی: شرح احکام و مطالب قرآن و آموزش آن به مردم ← تا مردم بتوانند به معارف قرآن دست یابند و جزئیات احکام و قوانین را نیز بفهمند و شیوه عمل به آن را بیاموزند.

- ◀ اولین و معتبرترین مرجع علمی برای فهم عمیق آیات الهی ← گفتار و رفتار پیامبر ﷺ است.
- ◀ اولین و بزرگ‌ترین معلم قرآن ← پیامبر اکرم ﷺ است.
- ◀ اولین و برترین کاتب و حافظ قرآن کریم ← حضرت علی (علیه السلام) است.

آیه مرتبط:

سوره آل عمران - آیه ۱۶۴

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾

بی‌شک خداوند بر مؤمنان منت گذاشت، هنگامی‌که میان آن‌ها پیامبری از خودشان برانگیخت که آیاتش را برای آنان تلاوت می‌کند و آن‌ها را پاک می‌گرداند و به آن‌ها کتاب و حکمت می‌آموزد؛ هرچند پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند.

۱) مفهوم آیه: بیان مسئولیت‌های پیامبر در حوزه دریافت و ابلاغ وحی و تعلیم و تبیین تعالیم.

۲) نکات آیه: ۱) منت خداوند بر مؤمنان این است که پیامبری از میان خود آنان برایشان برانگیخت.

۲) یکی از مسئولیت‌های پیامبر دریافت و ابلاغ وحی است.

۳) نتیجه ابلاغ وحی به مؤمنان (یتلوا علیهم)، پاک شدن آنان از جهل و آلودگی‌ها (یزکیهم) است.

۴) مسئولیت دیگر پیامبر، تعلیم و تبیین آموزه‌های دین برای مؤمنان است (یُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ).

۳) اجرای قوانین الهی با تشکیل حکومت اسلامی (ولایت ظاهری)

پس از اسلام آوردن مردم مدینه، پیامبر ﷺ به این شهر هجرت کرد و با کمک مردم آن شهر (انصار) و کسانی که از مکه آمده بودند (مهاجران) حکومتی را پی‌ریزی نمود که بر مبنای قوانین اسلام اداره می‌شد (حکومت اسلامی). مسجد مدینه را محل حکومت و رهبری خود قرار داد، اجرای احکام خداوند به کمک مردم و گسترش عدالت از اقدامات پیامبر ﷺ در این راستا بود. ولایت به معنی سرپرستی و رهبری است و طبق روایات معصومین (علیهم‌السلام) مهم شمرده شده است.

حدیث مرتبط:

امام باقر (علیه‌السلام)

«بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْوَلَايَةِ، وَلَمْ يُنَادِ بِشَيْءٍ كَمَا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ»

اسلام بر پنج پایه استوار است: بر نماز، زکات، روزه، حج و ولایت، و به چیز دیگری دعوت نشده آن‌گونه که [مردم] به ولایت دعوت شده‌اند.

مفهوم حدیث: اهمیت ولایت (حکومت ظاهری)

نکته حدیث: ولایت از نماز و روزه و سایر عبادات مهم‌تر است؛ زیرا تضمین‌کننده انجام این عبادات است.

یک توصیه برای شناخت قلمروهای سه‌گانه: جایی که به نوشتن، حفظ کردن یا ابلاغ آیات قرآن اشاره می‌شود، مربوط به قلمرو اول، «دریافت و ابلاغ وحی» است و آن‌جا که به شرح و توضیح آیات و احکام توسط پیامبر ﷺ و امامان (علیهم‌السلام) اشاره دارد، مربوط به قلمرو دوم، «مرجعیت دینی» است. هر کجا هم نامی از حکومت و رهبری جامعه به میان آمد، به سومین قلمرو، یعنی «ولایت ظاهری» اشاره شده است.

ضرورت تشکیل حکومت اسلامی

به سه دلیل لازم است که حکومت اسلامی تشکیل شود:

۱) ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام

الف) یکی از اهداف ارسال پیامبران آن بود که مردم، جامعه‌ای براساس عدل بنا کنند و روابط و زندگی اجتماعی را براساس قوانین عادلانه بنا نهند. این هدف بزرگ بدون وجود نظام حکومتی سالم، میسر نیست.

ب) قرآن احکام اجتماعی متعددی (مثل خمس، زکات، مبارزه با ظلم و...) دارد که اجرای آن‌ها بدون تشکیل حکومت امکان‌پذیر نیست.

آیه مرتبط:

سوره حدید - آیه ۲۵

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾

به راستی که پیامبرانمان را همراه با دلایل روشن فرستادیم و همراه آنان کتاب آسمانی و میزان نازل کردیم تا مردم به اقامه عدل و داد برخیزند.

مفهوم آیه: یکی از اهداف ارسال پیامبران برپایی جامعه براساس عدل است.

نکات آیه: ۱) خداوند برای برپایی عدل، به انسان نعمت برخورداری (۱) پیامبران، (۲) کتاب و (۳) میزان را عطا کرده است.

۲) برپایی جامعه بر پایه عدل به «ایمان در حیطة عمل» مربوط می‌شود که در درس ۲ دینی یازدهم به آن پرداختیم.

۳) این آیه به معیار «عدل‌گرایی» از معیارهای تمدن متعالی اسلام اشاره دارد. [ترکیبی با درس ۱۰ دینی دوازدهم]

ارتباط: این آیه از آن‌جا که به «ضرورت تشکیل حکومت اسلامی» مربوط می‌شود با آیه ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ...﴾ هم مفهوم است.

۲) ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت

ولی و سرپرست حقیقی انسان‌ها خداست ← اطاعت و فرمانبرداری از او و کسانی که تعیین کرده واجب است.

اجرای هر قانون و پیروی از هر کسی، هنگامی صحیح است که به‌گونه‌ای به قانون الهی و فرمان او بازگردد.

پذیرش حکومت طاغوت و انجام دستورات وی بر مسلمانان حرام است.

طاغوت یعنی کسانی که فرمان می‌دهند و قانون‌گذاری می‌کنند اما فرمان و قانون آن‌ها نشأت گرفته از فرمان الهی نیست.

برای همین لازم است که در جامعه حکومتی باشد که طاغوتی نباشد؛ یعنی مورد پذیرش خداوند باشد و دستورات الهی را که در قرآن و روایات آمده است، به اجرا درآورد.

سوره نساء - آیه ۶۰

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَمَا نُزِّلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾

آیا ندیده‌ای کسانی که گمان می‌برند به آنچه بر تو نازل شده و به آنچه پیش از تو نازل شده ایمان دارند، اما می‌خواهند داوری به نزد طاغوت برند، حال آن‌که به آنان دستور داده شده که به آن کفر بورزند و شیطان می‌خواهد آنان را به گمراهی دور و درازی بکشاند.

۱ مفهوم آیه: ضرورت پذیرش حکومت الهی و نفی حاکمیت طاغوت

۲ نکات آیه: ۱) عده‌ای ظاهر ایمان را رعایت کرده و گمان می‌کنند ایمان آورده‌اند. ایمان آن‌ها با پذیرش حکومت و داوری طاغوت خدشه‌دار می‌شود.

۲) مسلمانان نباید داوری خود را نزد طاغوت ببرند (حاکمیت طاغوت را نباید بپذیرند). ﴿قَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ﴾

۳) یکی از مصادیق گمراهی و مغلوب شیطان شدن، پذیرش حاکمیت طاغوت است.

۴) ثمره و نتیجه پذیرش حاکمیت طاغوت، گرفتار شدن در گمراهی دور و دراز (نه «گمراهی آشکار») است.

۳) ضرورت حفظ استقلال جامعه اسلامی

۱) مستکبران و ستمگران جامعه همواره بر آن‌اند که بر جوامع دیگر مسلط شوند و از منابع مادی و معنوی آنان بهره ببرند.

۲) قرآن کریم از مؤمنان می‌خواهد که سلطه بیگانگان را نپذیرند و زیر بار آن‌ها نروند. ← قاعده نفی سبیل

۳) لازمه بستن راه سلطه بیگانگان، «تشکیل حکومت اسلامی» است. تشکیل حکومت اسلامی هم مانع سلطه بیگانگان می‌شود و هم می‌تواند روابط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی را با سایر کشورها به گونه‌ای تنظیم کند که جامعه اسلامی استقلال خود را در جهات مختلف حفظ نماید.

سوره نساء - آیه ۱۴۱

﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾

خداوند هرگز راهی برای سلطه کافران بر مؤمنان قرار نداده است.

۱ مفهوم آیه: نفی راه‌هایی که به سلطه بیگانگان منجر می‌شود.

۲ نکات آیه: ۱) این آیه بیان‌گر قاعده نفی سبیل است.

۲) با توجه به این آیه مسلمانان نباید راهی را انتخاب کنند و تصمیمی را بگیرند که به سلطه بیگانگان منجر شود.

ضرورت تشکیل حکومت اسلامی از دید امام خمینی (کشف رابطه)

۱) به این دلیل که هر نظام سیاسی غیراسلامی، نظامی شرک‌آمیز است، چون حاکمش «طاغوت» است، ما موظفیم آثار شرک را از جامعه مسلمانان و از حیات آنان دور کنیم و از بین ببریم. ← مرتبط با ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت

۲) مذهب اسلام هم‌زمان که می‌گوید خدا را عبادت کن و چگونه عبادت کن، به او می‌گوید چگونه زندگی کن و روابط خود را با سایر انسان‌ها چگونه باید تنظیم کنی و حتی جامعه اسلامی با سایر جوامع چگونه روابطی باید برقرار نماید. هیچ حرکت و عملی از فرد و جامعه نیست، مگر این‌که مذهب اسلام برای آن حکمی مقرر داشته است. ← مرتبط با ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام

ولایت معنوی رسول خدا ﷺ

۱) همان سرپرستی و رهبری معنوی انسان‌هاست.

۲) مرتبه‌ای برتر و بالاتر از ولایت ظاهری (تشکیل حکومت و اجرای قوانین) است.

۳) **پیکوتگی انجام ولایت معنوی**: رسول خدا ﷺ با انجام وظایف عبودیت و بندگی و در مسیر قرب الهی به مرتبه‌ای از کمال نائل شد که می‌توانست عالم غیب و ماورای طبیعت را مشاهده کند و به **اذن الهی** در عالم خلقت تصرف نماید.

مثال: شفا دادن بیماران، دور کردن بلاها از شخص یا جامعه و برآورده کردن حاجات مردم اگر به صلاح آنان باشد.

۴) هدایت دل‌های آماده نیز از طریق ولایت معنوی است؛ یعنی از طریق امداد غیبی، الهامات و مانند آن صورت می‌گیرد، نه از طریق آموزش معمولی و عمومی.

حدیث مرتبنا:

امام علی (علیه السلام)

روزی رسول خدا ﷺ هزار باب از علم را به رویم گشود که از هر کدام، هزار باب دیگر گشوده می شد.

﴿ مفهوم حدیث ﴾ هدایت معنوی حضرت علی (علیه السلام) توسط رسول خدا (نمونه کامل هدایت معنوی)

﴿ میزان بهره‌مندی انسان‌ها از این هدایت به درجه ایمان و عمل آنان بستگی دارد:

هرقدر درجه ایمان و عمل انسان‌ها بالاتر ← استعداد و لیاقت دریافت هدایت معنوی بیشتر (رابطه مستقیم)

عصمت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

عصمت

﴿ به معنی محفوظ بودن از گناه و خطاست.

﴿ محفوظ بودن پیامبر از گناه، خطا و هوس‌های نفسانی (علت) — انجام درست مسئولیت‌های پیامبری (معلول)
 پذیرش گفته‌ها و هدایت‌های او از سوی مردم

﴿ عصمت، لازمه پیامبری پیامبران است؛ زیرا بدون عصمت، اعتماد مردم به پیامبران از بین می‌رفت و از آنان پیروی نمی‌کردند.
 بدون عصمت، مسئولیت پیامبری به نتیجه نخواهد رسید؛ زیرا اگر پیامبری:

۱ در دریافت و ابلاغ وحی معصوم نباشد (علت)، دین الهی به درستی به مردم نمی‌رسد و امکان هدایت از مردم سلب می‌شود. (معلول)

۲ در تعلیم و تبیین دین و وحی الهی معصوم نباشد (علت)، امکان انحراف در تعالیم الهی پیدا می‌شود و اعتماد مردم به دین از دست می‌رود. (معلول)

۳ در اجرای احکام الهی معصوم نباشد (علت)، امکان دارد کارهایی که مخالف دستور خداست، انجام دهد و مردم نیز از او سرمشق بگیرند و مانند او عمل کنند و به گمراهی دچار شوند. (معلول)

فقط خداوند از آشکار و نهان افراد خبر دارد و می‌تواند توانایی افراد در دوری از گناه (عصمت) را تشخیص دهد. بنابراین وقتی خداوند کسی را به پیامبری برمی‌گزیند، معلوم می‌شود که وی می‌تواند مسئولیت خود را به درستی انجام دهد.

آیه مرتبنا:

سوره انعام - آیه ۱۲۴

﴿ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ ﴾

خداوند بهتر می‌داند که رسالتش را کجا قرار دهد.

﴿ مفهوم آیه ﴾ فقط خداوند شایسته تعیین جایگاه عصمت و رسالت است.

پژوهشی عصمت پیامبران: آن‌ها نیز مانند ما از گزینه و اختیار برخوردارند، اما در مقام عمل به دستورات الهی دچار گناه نمی‌شوند (معلول) زیرا کسی گناه می‌کند که هوی و هوس بر او غلبه کند و کسی که حقیقت گناه و معصیت را مشاهده می‌کند و می‌داند که با انجام آن از لطف و رحمت خدا دور می‌شود، محبت خدا را با هیچ چیز عوض نمی‌کند. (علت)

غلبه هوی و هوس (علت) ← گناه کردن (معلول)

شناخت و مشاهده حقیقت گناه و آگاهی از عاقبت انجام آن (علت) ← گناه نکردن (معلول)

ما انسان‌ها در مورد بعضی از گناهان معصوم هستیم و حتی تصور آن‌ها برای ما آزردهنده است، پیامبران در مورد همه گناهان عصمت دارند.

سؤالات درس پنجم

(ریاضی ۹۸)

۱ قرآن کریم در توصیف چه کسانی می‌فرماید: «شیطان می‌خواهد آنان را به گمراهی دور و درازی بکشاند»؟

- ۱) ﴿ وَ قَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ ﴾
- ۲) ﴿ أَنْ يُصَلِّهْمُ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴾
- ۳) ﴿ الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا ﴾
- ۴) ﴿ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَخَفُّوا إِلَى الطَّاغُوتِ ﴾

﴿ سرنخ ﴾ برای پاسخ به این سؤال، متن آیه را باید به فاطر داشته باشید.

(تهری ۹۸)

۱۲ از حدیث شریف «بنی الاسلام علی خمس علی الصلّاة و الزکاة و الصّوم و الحج و الولاية...» کدام مفهوم دریافت می‌گردد؟

- ۱) اجرای قوانین و احکام دین در سایه ولایت الهی دارای اهمیت است.
- ۲) اسلام یک دین کامل و دربردارنده همه ابعاد فردی و اجتماعی انسان است.
- ۳) برای رسیدن به جامعه عادلانه، رعایت احکامی مانند نماز، زکات، حج و ولایت ضروری است.
- ۴) به اجرای احکام دین از جمله نماز، زکات، روزه، حج و ولایت اهمیت زیادی داده شده است.

(زبان ۹۸)

۱۳ طاغوت به چه کسانی گفته می‌شود و پذیرش حکومت او چه حکمی دارد؟

- ۱) گمان می‌کنند به آنچه بر پیامبر و پیش از او نازل شده ایمان دارند، اما ایمان نیاورده‌اند - حرام می‌باشد.
- ۲) گمان می‌کنند به آنچه بر پیامبر و پیش از او نازل شده ایمان دارند، اما ایمان نیاورده‌اند - اجتناب ناپذیر است.
- ۳) به مردم فرمان می‌دهند و قانون‌گذاری می‌کنند، درحالی که فرمان و قانونشان غیرالهی است - حرام می‌باشد.
- ۴) به مردم فرمان می‌دهند و قانون‌گذاری می‌کنند، درحالی که فرمان و قانونشان غیرالهی است - اجتناب ناپذیر است.

(هنر ۹۸)

۱۴ مطابق حدیث امام باقر(علیه السلام) مهم‌ترین پایه اسلام چیست و کدام آیه یکی از دلایل ضرورت آن را بیان می‌کند؟

- ۱) الصلاة - ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾
- ۲) الولاية - ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾
- ۳) الصلاة - ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَ أُنزِلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَ الْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾
- ۴) الولاية - ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَ أُنزِلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَ الْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾

(تهری ۹۷)

۱۵ چگونه می‌توانیم استعداد و لیاقت خود را برای دریافت هدایت‌های معنوی افزایش دهیم؟

- ۱) درجه ایمان و عمل خود را بالا ببریم.
- ۲) از طریق الهامات روحی و امدادهای غیبی اقدام نماییم.
- ۳) با عبودیت و بندگی واسطه فیض خالق به مخلوق شویم.
- ۴) علاوه بر تربیت از روش‌های معمولی به ولایت معنوی توجه نماییم.

(زبان ۹۷)

۱۶ لازمه برقراری احکام شرع و عمل به آن‌ها چیست و نقش پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) در این رابطه کدام است؟

- ۱) بهره‌مندی از مقام سرپرستی و رهبری معنوی - بیان‌کننده و روشنگر
- ۲) تشکیل یک حکومت و دستگاه اداره و اجرا - بیان‌کننده و روشنگر
- ۳) بهره‌مندی از مقام سرپرستی و رهبری معنوی - رأس تشکیلات
- ۴) تشکیل یک حکومت و دستگاه اداره و اجرا - رأس تشکیلات

(تهری ۹۶ - با تغییر)

۱۷ با توجه به آیات قرآن، کسانی که دآوری را نزد طاغوت می‌برند در حالی که باید به او کافر شوند، چه خصوصیتی دارند؟

- ۱) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾
- ۲) ﴿وَ مَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا﴾
- ۳) ﴿يَرْعَمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَ مَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ﴾
- ۴) ﴿فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

سرنخ: برای پاسخ به این سؤال، قسمت اول آیه را باید به قاطر داشته باشید.

(تهری ۹۵ - با تغییر)

۱۸ خداوند متعال برای اقامه قسط و عدل چه امکاناتی در اختیار مردم قرار داده است؟

- ۱) ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَ أُنزِلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَ الْمِيزَانَ﴾
- ۲) ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِقَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾
- ۳) ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغْتَبَرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ﴾
- ۴) ﴿وَ عَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ﴾

(هنر ۹۵)

۱۹ ولایت به معنی سرپرستی و رهبری در جامعه، از چه زمانی در برنامه رسالت پیامبر(صلی الله علیه و آله) آغاز شد و چگونه مردم از آن بهره‌مند شدند؟

- ۱) بعد از هجرت - انجام اعمال در سایه ولایت الهی
- ۲) بعد از دعوت علنی - انجام اعمال در سایه ولایت الهی
- ۳) بعد از هجرت - مراجعه به مرجع برای فهم آیات خداوند
- ۴) بعد از دعوت علنی - مراجعه به مرجع برای فهم آیات خداوند

سرنخ: سرپرستی و رهبری جامعه همان ولایت ظاهری (حکومت) است. پس باید بررسی کنید که پیامبر بعد از دعوت علنی حکومت اسلامی را تشکیل داد یا بعد از هجرت به مدینه.

۱۰ وجود چه خصوصیتی موجب می‌شود تا انسان، حتی با ادعای ایمان به خداوند متعال، گرفتار دسیسه‌های گمراه‌کننده شیطان گردد؟

(زبان ۹۵ - با تغییر)

- ۱) ﴿وَ مَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ﴾
- ۲) ﴿أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَ يَنْعِمَ اللَّهُ يَكْفُرُونَ﴾
- ۳) ﴿يُرِيدُونَ أَنْ يُتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَ قَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ﴾
- ۴) ﴿وَ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَتَّبِعُونَ﴾

سرنخ: در این‌جا هم دانستن متن کامل آیه، در رسیدن به پاسخ به شما کمک می‌کند. علاوه بر آن به «ارعای ایمان به فرا» و «دسیسه‌های گمراه‌کننده شیطان»

دقت کنید.

درس هشتم: بازگشت

در این درس چه می خوانیم؟

در این درس، مفاهیم کلیدی «حقیقت توبه»، «پیرایش و تخلیه از گناهان»، «مراحل تکمیلی توبه» و «حیله‌های شیطان در مورد گناهکاران» مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد و در پایان نیز، به «توبه اجتماعی» اشاره می‌شود.

نکات: ۱) خدای متعال به حضرت داود علیه السلام فرمود: «ای داود! اگر روی گردانان از من می‌دانستند که چگونه انتظار آن‌ها را می‌کشم و شوق بازگشتشان را دارم، بدون شک از شوق آمدن به سوی من جان می‌دادند و بندبند و جودشان از محبت من از هم می‌گسست.»

۲) جمله «اگر بنده می‌بود، بندگی می‌کرد و حرمت صاحب خود را نگه می‌داشت». از امام موسی کاظم علیه السلام خطاب به خدمتکار «بُشربن حارث» بیان گردید و گفتن این جمله موجب شد تا «بُشربن حارث» که تا آن روز در زمره اشراف زادگان و عیاشان قرار داشت، در سبک مردان پرهیزکار و خداپرست درآید.

۳) انسان تنها موجودی است که علاوه بر ایستادگی در برابر موانع بیرونی، می‌تواند در برابر موانع درونی نیز ایستادگی کند و حتی علیه خود انقلاب کند.

۴) انسان می‌تواند با پیروی از عقل علیه «خود دانی» یعنی تمایلات ناپسند خود انقلاب کند (انقلاب پسندیده) و هم می‌تواند با پیروی از نفس اماره و انجام گناه، «خود عالی» را سرکوب کرده و از فرمان‌های خدا سرپیچی کند و به خود ستم روا دارد (انقلاب ناپسند). [ترکیبی با درس ۱۶ دینی یازدهم]

حقیقت توبه (بازگشت)

مفهوم لغوی توبه: بازگشت

مفهوم توبه انسان (عبد): بازگشت از گناه به سوی خداوند و فرارگیری در دامن عفو و غفران او

مفهوم توبه فداوند (معبود): بازگشتن خدا به سوی بنده و گشایش درهای رحمت به روی او و بازگرداندن آرامش به قلب او

شرط پذیرفته شدن توبه: احساس پشیمانی واقعی و گفتن «استغفرالله» در دل (و نه فقط در ظاهر و بر زبان)

اهدایت مرتبط:

امام باقر علیه السلام

«برای توبه کردن، پشیمانی کافی است.»

مفهوم حدیث: پشیمانی، حقیقت توبه

نکته حدیث: همین که انسان بعد از انجام گناه در دل احساس پشیمانی کند، توبه انجام شده و گناه بخشیده می‌شود.

ای محمد بن مسلم! گناهان مؤمن، وقتی که از آن‌ها توبه می‌کند، بخشیده شده است. پس مؤمن، باید بعد از توبه کردن، عمل را از نو آغاز کند و زندگی را از سرگیرد. البته آگاه باش که این امتیاز فقط برای اهل ایمان است.

ممحمد بن مسلم از امام سوال کرد: اگر مؤمن بعد از گناه و استغفار باز هم به طرف گناه بازگشت، آن وقت چه می‌شود؟

امام فرمود: ای محمد بن مسلم! تو خیال می‌کنی مؤمن از گناهش پشیمان می‌شود و از آن استغفار می‌کند، اما خداوند توبه او را قبول نمی‌کند؟!

ممحمد بن مسلم بار دیگر می‌پرسد: حال اگر این توبه شکستن را بارها تکرار کند و پس از هر گناه باز هم توبه کند و از خدا طلب بخشش نماید، باز هم قبول است؟

امام در جواب فرمود: هر وقت مؤمن با استغفار و توبه به سوی خدا باز گردد، خدا هم با بخشش به سوی او باز می‌گردد. سپس امام این آیه را خواند: «اوست که توبه بندگانش را می‌بخشد و می‌داند که چه می‌کنید.»

سپس امام به محمد بن مسلم تذکر داد و فرمود: مراقب باش مؤمنین را از رحمت خدا مأیوس نکنی!

مفهوم حدیث: صدبار اگر توبه شکستی باز آ

نکته حدیث: این حدیث، که از امام باقر علیه السلام به یکی از یاران خود بیان شده است، بیانگر «توب بودن» خداوند می‌باشد؛ به این معنا که مؤمنین این امتیاز را دارند که حتی پس از بارها توبه شکستن، چنانچه با استغفار و توبه به سوی خداوند باز گردند (توبه عبد)، خدا نیز با بخشش خود به سوی آن‌ها باز گردد (توبه معبود).

ارتباط: عبارت «مراقب باش مؤمنین را...» با آیه ﴿لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ از همین درس، مرتبط است.

توبه و پاکی

مفهوم پیدایش (تفلیه): توبه، گناهان را از قلب خارج می‌کند و آن را شست‌وشو می‌دهد.

احادیث مرتبط:

رسول اکرم ﷺ

«التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ»

کسی که از گناه توبه کرده، مانند کسی است که هیچ گناهی نکرده است.

امیرمؤمنان علیؑ

«التَّوْبَةُ تُطَهِّرُ الْقُلُوبَ وَتَغْسِلُ الذُّنُوبَ»

توبه دل‌ها را پاک می‌کند و گناهان را می‌شوید.

مفهوم احادیث: توبه = پاک‌کننده و تخلیه‌کننده انسان از گناهان

چند نکته در رابطه با توبه

نکته اول: با توبه، همه گناهان حتی شرک هم آمرزیده می‌شود.

آیه مرتباً:

سوره زمر - آیه ۵۳

﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾

بگو ای بندگان من که زیاده به خود ستم روا داشته‌اید، از رحمت الهی ناامید نباشید، خداوند همه گناهان را می‌بخشد، چرا که او آمرزنده مهربان است.

مفهوم آیه: آمرزیده شدن همه گناهان با توبه حتی شرک

نکات آیه: ۱) آمرزش گناهان بندگان توسط خداوند، براساس دو صفت «غفور» و «رحیم» خداوند صورت می‌گیرد.

۲) این آیه خطاب به پیامبر ﷺ است و در آن «یأس و ناامیدی» از رحمت الهی، منع شده است.

۳) هر گناهی که انسان مرتکب می‌شود، در حقیقت «ستمی» است که انسان بر خود روا داشته است. ﴿أسرفوا علیٰ انفسهم﴾

۴) عبارت «عبادی» به معنای «بندگان من» در این آیه بیانگر «توحید در مالکیت» می‌باشد. [ترکیبی با درس ۲ دینی دوازدهم]

نکته دوم: شرط تبدیل گناهان به حسنات: همراهی توبه با ایمان و عمل صالح

آیه مرتباً:

سوره فرقان - آیه ۷۰

کسی که بازگردد و ایمان آورد و عمل صالح انجام دهد، خداوند گناهان آنان را به حسنات تبدیل می‌کند؛ زیرا خداوند آمرزنده و مهربان است.

مفهوم آیه: پیرایش و تخلیه انسان از گناه با توبه

نکات آیه: ۱) شرط تبدیل گناهان به حسنات، ملازمت و همراهی توبه با ایمان و عمل صالح می‌باشد.

۲) مدلل ساختن گناهان به حسنات، براساس دو صفت «آمرزنده» و «مهربان» خداوند صورت می‌پذیرد. ﴿غفور و رحیم﴾

ارتباط: این آیه با احادیث «التَّوْبَةُ تُطَهِّرُ...» و «التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ...» مرتبط است.

نکته سوم: آسان‌تر بودن توبه در جوانی

حدیث مرتبط:

پیامبر اکرم ﷺ

«کسی نزد من محبوب‌تر از جوان توبه‌کار نیست.»

نکته حدیث: توبه در جوانی آسان‌تر است و خداوند توبه جوانان را بسیار دوست دارد.

ارتباط: این حدیث دارای ارتباط معنایی با حدیث «خداوند، بنده گناهکار توبه‌کننده را دوست دارد» می‌باشد.

توجه: به دو عبارت مشابه به هم که در زیر آمده دقت کنید:

۱ محبوب‌ترین فرد نزد خداوند ← جوان توبه‌کار

۲ محبوب‌ترین بنا نزد خداوند ← ازدواج [ترکیبی با درس ۱۸ دینی یازدهم]

نکته چهارم: در توبه همیشه باز است، اما توفیق توبه همیشه میسر نیست. از همین رو، باید لحظه‌های توفیق را شکار کرد و خود را در دامن مهر خداوند انداخت. **نکته پنجم:** تکرار توبه، اگر واقعی باشد، نه تنها به معنی دور شدن از خداوند نیست، بلکه موجب محبوب شدن انسان نزد خداوند و جلب رحمت او می‌شود. **آیه مرتبط:**

سوره بقره - آیه ۲۲۲

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَاتِبِينَ وَيُحِبُّ الْمُطَهِّرِينَ﴾

خداوند کسانی را که زیاد توبه می‌کنند، دوست دارد و پاکیزگان را دوست دارد.

مفهوم آیه: محبت خداوند به انسان‌های توبه‌کار و پاکیزه

نکته آیه: توبه برای بار چندم نیز بلامانع است؛ چرا که چنین فردی با این‌که در دام گناه افتاده است، اما قلبش نزد خداوند است و به سرعت

پشیمان می‌شود. [توابع: بسیار توبه‌کننده]

حیله‌های شیطان

روش اول: کشاندن انسان به گناه با وعده «گناه کن و بعد توبه کن» و سپس مایوس ساختن انسان از رحمت الهی با جمله «آب که از سر گذشت، چه یک وجب چه صد وجب»

آیات مرتبط:

طمع ز فیض کرامت مبر که خُلق کریم گنه ببخشد و بر عاشقان ببخشد

نکته آیات: اگر انسانی واقعاً توبه کند و نادم و پشیمان شود، هر چقدر هم که بد باشد، خداوند حتماً توبه‌اش را می‌پذیرد.

روش دوم:

«کشاندن انسان به «تسویف»؛ به معنای امروز و فردا کردن و کار امروز را به فردا انداختن. (از ریشه «سوف»)

«این حیله شیطان، بیشتر برای گمراه کردن جوانان به کار می‌رود.

«درست است که انسان هر زمان، قلباً توبه کند، توبه‌اش پذیرفته می‌شود، اما باید دقت کرد که ممکن است انسان به قدری به گناه آلوده شود، که توبه قلبی و حقیقی امکان‌پذیر نباشد.

روش سوم:

«کشاندن انسان به شقاوت به صورت «گام به گام» و «آهسته»

«**علت این گونه کشش:** در این فرآیند تدریجی، انسان متوجه زشتی گناه و قبح آن نمی‌شود و اقدام به توبه نمی‌کند. (مثل روابط نامشروع که با وسوسه‌های شیطان از دوستی‌های ساده و اولیه آغاز می‌شود.)

نکات

۱ بیت «مدتی فردا و فردا وعده داد / شد درخت خار او محکم نهاد» از مولوی، بیانگر همین حیله شیطان است که بیشتر برای گمراه کردن جوانان به کار می‌رود.

۲ با توجه به ابیات مولوی در رابطه با این حیله، داریم:

شخصی درشت خوش شُخُن = نشاندنده خارین = هر روز پیرتر و مضطرب‌تر می‌شود = هر روز زار و خشک‌تر می‌شود. (گناهان در دل انسان هر روز قوی‌تر می‌شوند)
درخت خارین = هر روز جوان‌تر می‌شود = هر روز و هر دم سبزتر می‌شود = هر روز نهادش محکم‌تر می‌شود. (انسان هر روز برای جبران گذشته و ترک گناهان، ضعیف‌تر می‌شود)

مراحل تکمیلی توبه (نتایج و آثار توبه)

حقیقت توبه ← همان حالت پشیمانی و تصمیم بر ترک گناه است که این تصمیم، آثار و نتایج زیر را در پی دارد:

(۱) تلاش در جهت دور شدن از گناه

اگر توبه‌کننده حقیقتاً توبه کرده باشد (شرط)، گرچه ممکن است به آن گناه علاقه‌ای هم داشته باشد، سعی خواهد کرد که در عمل از آن دوری نماید. (مشروط)

۲) جبران حقوق الهی و حقوق مردم

حقوق الهی

مهم‌ترین حق خداوند ← حق اطاعت و بندگی او
انسان توبه‌کننده باید بکوشد کوتاهی‌های خود را در پیشگاه الهی جبران کند، مانند: نمازها یا روزه‌های از دست رفته.
البته از آن جا که خداوند نسبت به بندگان مهربان است، اگر ببیند شخص توبه‌کار، تلاش خود را کرده اما نتوانسته همه گناهان را جبران کند، بقیه موارد را خود جبران نموده و او را عفو می‌نماید.

حقوق مردم

انسان توبه‌کننده باید بکوشد حقوق مادی و معنوی ضایع شده از مردم را جبران کند.
اگر به آنان دسترسی دارد ← حقوقشان را در حدّ توان ادا کند و رضایت صاحبان حق را به دست آورد.
ندارد ← به نیابت از آنان صدقه دهد و برایشان دعای خیر و طلب آمرزش کند.

توجه: حقوق معنوی مردم بسیار مهم‌تر از حقوق مادی آنها است.

نمونه‌هایی از «زوال (از بین بردن) حقوق معنوی» ← شکستن قلب (دل) و یا ریختن آبروی کسی
راه‌اندازی جریان انحرافی

توبه اجتماعی

مفهوم توبه اجتماعی

اگر جامعه نیز در برخی از ابعاد از مسیر توحید و اطاعت از خدا خارج شد، نیازمند به بازگشت به مسیر توحید و اصلاح، یعنی نیازمند «توبه اجتماعی» است.

نمونه‌هایی از انحراف‌های اجتماعی که باید در همان مراحل ابتدایی خود اصلاح شوند ← رباخواری - رشوه‌گیری
اطاعت از طاغوت [ترکیبی با درس ۵ دینی یازدهم]
تا گسترش نیابند و ماندگار نشوند.
ظلم کردن و ظلم‌پذیری

مهم‌ترین راه اصلاح و معالجه جامعه از این بیماری‌ها ← انجام دادن وظیفه امر به معروف و نهی از منکر (نظارت همگانی)

علت: انجام ندادن این وظیفه

معلول: قوی‌تر و محکم‌تر شدن گناهان اجتماعی و نفوذ آن در تمام سطوح جامعه

مهم‌ترین عامل در رفع گناهان اجتماعی و اصلاح جامعه ← واکنش مردم به گناهان جامعه
خداوند در آیه ﴿ذَلِكْ بَأْنِ اللّٰهِ لَمْ يَكْ مَغْيِرًا نِعْمَةً...﴾، عامل تغییر در یک جامعه را، رفتار خود آن مردم بیان می‌کند. [ترکیبی با درس ۱۲ دینی یازدهم]

مهلت توبه

سراسر عمر، ظرف «زمان توبه» است.

بهترین زمان توبه ← زمانی که امکان توبه، بیشتر، انجام آن، آسان‌تر و جبران گذشته راحت‌تر است.

دوره ← جوانی ← دوره انعطاف‌پذیری، تحوّل و دگرگونی (هم‌چون ریشه‌های نهالی کم‌عمق) / امکان اصلاح آسان‌تر است.
دوره ← پیری ← دوره کم شدن انعطاف و تثبیت خوی و خصلت‌ها (هم‌چون درخت تنومندی که کندن آن بسیار سخت است.) / امکان اصلاح سخت‌تر است.

نکته: طبق سخن امام خمینی (ره)، بهار توبه ایام جوانی است، که در آن دوران، بار گناهان کمتر، کدورت قلبی و ظلمت باطنی ناقص‌تر و شرایط توبه سهل‌تر و آسان‌تر است.

سؤالات درس هشتم

۱ چرا شیطان برای کشاندن انسان به شقاوت، او را گام به گام به سمت گناه می‌کشاند و حیلۀ تسویف چه مشکلی برای فرد ایجاد می‌کند؟ (ریاضی ۹۸)

۱) از رحمت خدا مأیوس شود و بگوید دیگر توبه‌ام پذیرفته نیست - ناامیدی از توبه

۲) از رحمت خدا مأیوس شود و بگوید دیگر توبه‌ام پذیرفته نیست - عادت به گناه

۳) متوجه زشتی گناه و قبح آن نشود و اقدام به توبه نکند - ناامیدی از توبه

۴) متوجه زشتی گناه و قبح آن نشود و اقدام به توبه نکند - عادت به گناه

(تهرنی ۹۸)

۱۰ کدام مورد مفهوم عبارت ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ﴾ را بیان نموده است؟

- ۱) مهر رخسار تو می‌تابد ز ذرات جهان
- ۲) چند آید این خیال و رود در سرای دل
- ۳) طمع ز فیض کرامت مبر که خلق کریم
- ۴) روی از خدا به هر که کنی شرک خالص است
- هر دو عالم پر ز نور و دیده نابینا چه سود
- تا کی مقام دوست به دشمن رها کنیم
- گنه بیخشد و بر عاشقان بیخشاید
- توحید محض کز همه رو در خدا کنیم

(زبان ۹۸)

۱۱ چه زمانی توبه و اصلاح اجتماعی و بازگشت به مسیر توحید، لازم است؟

- ۱) وقتی که رفتار ناپسند برخی سبب بدبینی دیگران به دین شده باشد.
- ۲) وقتی که تلاش‌های بزرگ و فعالیت‌های ایثارگرانه در جامعه لازم باشد.
- ۳) از ابتدای ایجاد انحراف‌های اجتماعی تا از گسترش آن جلوگیری شود.
- ۴) از زمانی که گناهان اجتماعی محکم شوند و سطوح جامعه را در برگیرند.

(فارج از کشور انسانی ۹۸)

۱۲ با توجه به عبارت شریفه «خداوند گناهان آنان را به حسنات تبدیل می‌کند، زیرا خداوند آمرزنده و مهربان است» با چه شرایطی این تبدیل صورت می‌گیرد؟

- ۱) توبه - استغفار - تقوا
- ۲) پشیمانی - ایمان - تقوا
- ۳) پشیمانی - استغفار - عمل صالح
- ۴) توبه - ایمان - عمل صالح

(انسانی ۹۷ - با تغییر)

۱۳ پاداش الهی برای کسی که توبه کند و ایمان بیاورد، سپس نیکوکار شود، چیست؟

- ۱) «همانا خداوند به سوی او بازمی‌گردد.»
- ۲) «خداوند همه گناهان او را می‌بخشد.»
- ۳) «خداوند را آمرزنده مهربان می‌یابد.»
- ۴) «خداوند گناهان آنان را به حسنات تبدیل می‌کند.»

(تهرنی ۹۶ - با تغییر - ترکیبی با درس ۳ دینی دوازدهم)

۱۴ مهم‌ترین بخش حق الناس و حقوق الهی به ترتیب چیست؟

- ۱) حقوق معنوی - توحید ربوبی
- ۲) حقوق مادی - توحید ربوبی
- ۳) حقوق معنوی - توحید عملی
- ۴) حقوق مادی - توحید عملی

(انسانی ۹۶ - با تغییر)

۱۵ وجود کدام خصوصیت در جوانان، توبه را برای آنان آسان‌تر می‌کند و در نگاه پیامبر اکرم ﷺ، محبوب‌ترین فرد چه کسی است؟

- ۱) تثبیت خصلت‌ها - فرد بسیار توبه‌کننده
- ۲) تثبیت خصلت‌ها - جوان توبه‌کار
- ۳) انعطاف‌پذیری - فرد بسیار توبه‌کننده
- ۴) انعطاف‌پذیری - جوان توبه‌کار

(ریاضی ۹۵)

۱۶ از تدرید آیه شریفه «کسی که بازگردد و ایمان آورد و عمل صالح انجام دهد، خداوند گناهان آنان را به حسنات تبدیل می‌کند؛ زیرا خداوند آمرزنده و مهربان است»، کدام مفهوم دریافت می‌شود؟

- ۱) بین گناه تا غفران فاصله و مرحله‌ای نیست، توبه دل‌ها را پاک و گناهان را از قلب خارج می‌کند.
- ۲) بین گناه تا تبدیل گناهان به حسنات، سه مرحله انجام می‌شود: توفیق توبه از خداوند، ایمان به خدا و عمل صالح.
- ۳) توبه، دروازه رحمتی است که به روی بندگان گشوده شده و تنها بازگشتن از گناه به سوی فرمان برداری از خداوند است.
- ۴) کسی که توبه کند، مانند کسی است که گناه نکرده، هم پاک می‌شود و هم بلافاصله گناهانش به حسنات تبدیل می‌شود.

(انسانی ۹۴ - با تغییر)

۱۷ کدام روایت، بیانگر خروج گناهان از قلب و شست‌وشوی دل با توبه است و این عمل چه نام دارد؟

- ۱) ﴿التوبة تطهر القلوب و تغسل الذنوب﴾ - پیرایش
- ۲) ﴿التوبة تطهر القلوب و تغسل الذنوب﴾ - استغفار
- ۳) ﴿المستغفر من الذنب و یفعله کالمستهزی بره﴾ - تخلیه
- ۴) ﴿المستغفر من الذنب و یفعله کالمستهزی بره﴾ - توبه

(ریاضی ۹۴)

۱۸ خداوند به حضرت داود علیه السلام در مورد توبه‌کنندگان چه فرموده‌اند؟

- ۱) ای داود! معصیت گناه‌کاران به هنگام توبه بخشیده می‌شود.
- ۲) ای داود! توبه گناه‌کاران موجب غفران و بخشودگی گناهان است.
- ۳) اشتیاق معصیت‌کاران به هنگام توبه به قدری است که بندگان وجودشان از محبت من لبریز می‌شود.
- ۴) اشتیاق من برای ترک معصیت گناه‌کاران به قدری است که اگر آنان می‌دانستند از شوق آمدن به سوی من جان می‌دادند.

(ریاضی ۹۳)

۱۹ «بازگشت لطف و آمرزش الهی به انسان» و «بازگشت از گناه به سوی فرمان برداری» به ترتیب توبه و را ترسیم می‌کند که مفهوم دوم از دقت در پیام عبارت ﴿.....﴾ به دست می‌آید.

- ۱) معبود - عید - المستغفر من الذنب و یفعله کالمستهزی بره
- ۲) عید - معبود - المستغفر من الذنب و یفعله کالمستهزی بره
- ۳) عید - معبود - التائب من الذنب کمن لا ذنب له
- ۴) معبود - عید - التائب من الذنب کمن لا ذنب له

۱۲ دروغ، ظلم پذیری، غیبت و رباخواری، به ترتیب از گناهان و می باشد و راه اصلاح و معالجه جامعه از این بیماری ها انجام است.

(تهی ۹۱)

- (۱) فردی - اجتماعی - فردی - اجتماعی - توبه فردی و اجتماعی
 (۲) فردی - فردی - اجتماعی - اجتماعی - توبه فردی و اجتماعی
 (۳) فردی - فردی - اجتماعی - اجتماعی - امر به معروف و نهی از منکر
 (۴) فردی - اجتماعی - فردی - اجتماعی - امر به معروف و نهی از منکر

۱۳ عبارت قرآنی ﴿لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ خطاب به چه کسانی بیان گردیده است و عبارت «عبادی» بیانگر کدام بعد از ابعاد توحید می باشد؟

- (۱) بندگان مخلص خدا - توحید در عبادت
 (۲) بندگان مخلص خدا - توحید در مالکیت
 (۳) پیامبر اکرم ﷺ - توحید در مالکیت
 (۴) پیامبر اکرم ﷺ - توحید در عبادت

سرنخ این که هر آیه، مخاطبش کیست و یا درباره چه کسانی صحبت می کند، فیلی مهم است و به راحتی قابل تشخیص است، اگر ابتدای آیه را نشانه گذاری کنید و یا هفت کتید مشکلتان حل می شود. مثلاً رقت کتید تمام «قُلْ» های کتاب درسی، خطاب به «پیامبر ﷺ» بیان گردیده است.

قُلْ یا عباری الزین اسرفوا ...

مخاطب پیامبر ﷺ

۱۴ آن جا که با حافظ شیرین سخن هم نوا شده و بگویم «طمع ز فیض کرامت مبر که خُلُق کریم / گنه بیخشد و بر عاشقان بیخشاید» پیام کدام آیه را انیس جان خود نموده ایم؟

- (۱) «از رحمت الهی ناامید نباشید و خداوند همه گناهان را می بخشد.»
 (۲) «خداوند کسانی را که زیاد توبه می کنند، دوست دارد.»
 (۳) «به یقین هرکس خود را تزکیه کرد، رستگار شد.»
 (۴) «و اما کسانی که به خدا گرویدند و به او تمسک جستند، به زودی [خدا] آنان را در جوار رحمت خود درآورد.»

۱۵ کدام حیلۀ شیطان، بیشتر برای گمراه کردن جوانان به کار می رود و کدام خصلت در جوانان، امکان توبه را برای آنان بیشتر و انجام آن را آسان تر می کند؟

- (۱) کشاندن انسان به سمت گناه با «تسویف» - «پشیمانی و تصمیم بر ترک گناه»
 (۲) کشاندن انسان به سمت گناه با «تسویف» - «انعطاف پذیری»
 (۳) کشاندن انسان به شقاوت به صورت «گام به گام» و «آهسته» - «انعطاف پذیری»
 (۴) کشاندن انسان به شقاوت به صورت «گام به گام» و «آهسته» - «پشیمانی و تصمیم بر ترک گناه»

سرنخ برای پاسخ به سؤالی که موضوع آن «جوانان» هستند باید به دو ویژگی جوانان بیشتر دقت کنید:

۱) سن کم و فرصت زیادی که فکر می کنند برای پیران گذشته فور دارند. ۲) فصلت هایی که هنوز در آن ها شکل و قالب مملکی به خود نگرفته اند.

۱۶ شرط «غفران کامل الهی» در رابطه با کسانی که در حال جبران حقوق الهی می باشند، چیست و از مصادیق تضییع حقوق معنوی مردم، کدام می باشد؟

- (۱) به کارگیری تمام تلاش توسط فرد توبه کار - مسبب بدبین شدن دیگران به دین با رفتار خود
 (۲) به کارگیری تمام تلاش توسط فرد توبه کار - پذیرش ستم و اطاعت از غیر خدا
 (۳) اظهار ندامت ظاهری و پشیمانی قلبی از آن گناهان - مسبب بدبین شدن دیگران به دین با رفتار خود
 (۴) اظهار ندامت ظاهری و پشیمانی قلبی از آن گناهان - پذیرش ستم و اطاعت از غیر خدا

۱۷ براساس آیات قرآن کریم، ثمره «آمرزنده» و «مهربان» بودن خداوند کدام است؟

- (۱) ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ﴾
 (۲) ﴿إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا﴾
 (۳) ﴿فَسِيدَ خَلَمِهِ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ﴾
 (۴) ﴿يَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمًا﴾

۱۸ معنای لغوی «توبه» و «تسویف» به ترتیب کدام است؟

- (۱) رجوع از گناه به سوی خدا - کار امروز را به فردا انداختن
 (۲) رجوع از گناه به سوی خدا - کشش گام به گام و آهسته
 (۳) بازگشت - کار امروز را به فردا انداختن
 (۴) بازگشت - کشش گام به گام و آهسته

(ترکیبی با درس ۳ دینی دوازدهم)

۱۹ کدام آیه شریفه به مهم ترین حق خداوند بر بندگان اشاره دارد؟

- (۱) ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ اسْرَفُوا عَلَىٰ انْفُسِهِمْ﴾
 (۲) ﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾
 (۳) ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾
 (۴) ﴿فَمَا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ...﴾